

אות יעקב

הרשב"ם ז"ל מ"מ ציין בעצמו לדבריו שבכלל ע"ד, ושעל פיהם לא קשיא כלל על הרשב"ם וכמשנ"ת, ואי משום קבלת הגאונים דלעיל שלכאורה משמע שאכן רב יוסף תלמיד רב היה, נמי לא קשיא על הרשב"ם, וכמו שיתבאר לקמן בס"ד.

והנני חוזר לדברי רבינו הגאון המתברר ז"ל, וכדבריו מבואר דלא נחא ליה דברי הרב יד מלאכי, ולכך יצא לבאר דברי הרשב"ם באופן אחר (ומדברי הגאון מראדזין ז"ל דלעיל מבואר דלא ס"ל כמ"ש רבינו ז"ל), והוא עפ"י מה שכתב הגחיד"א ז"ל ביעיר אחן (ונמצאים הדברים במערכת א' אות מ"ד) ששם כתב הגחיד"א ז"ל משם השטה מקובצת כתובות (פ"ח ב') משם ספר סדר עולם להרמב"ם ז"ל דרב חי' ש' שנה, ושכ"כ בספר הקנה ע"ש, וע"ע לגחיד"א ז"ל שם ביעיר אוון (מערכת יו"ד אות י"ב) ובמחזיק ברכה אר"ח (קונטרס אחרון סימן תר"ו אות א') ובסדר תנאים ואמוראים (סי' פ"ח) שהדפיסו הגחיד"א ז"ל בספרו שם הגדולים ח"ב ובהערות הגחיד"א (שם אות ב') ע"ש. ועל פי דברים הללו כתב רבינו ז"ל להסביר דברי רשב"ם ז"ל, וכמבואר בדבריו. ונמ"ש רבינו שרב חי' ד' מאות שנים, הוא באשגירת לשון, כי רב חי' ש' שנה, וכמפורש בכל הנך דוכתי דלעיל, עיין בהם, ורק על רבי יוחנן אמרו כן שחי' ד' מאות שנה, וצריך לברר בגוף כת"י של רבינו ז"ל ואינו תח"י, אך עיין לקמיה משם י"א שהובאו בסדר הדורות]. ואיכרא דדברים ככתבן צ"ע רב, דהרי רב נפטר בשנת ד' אלפים ושבע ליצירה, וכמ"ש באגרת רב שרירא גאון ז"ל (דף פ"א הוצאת רבמ"ל) גמצא שרב נולד בשנת ג' אלפים ותש"ז ליצירה, בתקופת הזוגות בזמנו של יהושע בן פרחיה, ועוד לפני שנולד רבן יוחנן בן זכאי, שהוא נולד בשנת ג' אלפים תשי"ג ליצירה, וכמ"ש בסדר הדורות (ח"א דף ע"ה ע"א) ע"ש, והיתכן כדבר הזה. וראיתי שכבר בסדר הדורות (ערך אבא אריכא הוא רב אות ח') תמה בקצרה על זה, (ושם הביא שיש אומרים שרב חי' ד' מאות שנה, ויש אומרים ק' שנה ע"ש) וגם עיין לגחיד"א ז"ל ביעיר אחן (שם מערכת יו"ד אות י"ב) שתמה כיו"ב מרבי יוחנן ע"ש. [וע"ע מ"ש בהך ענינא הר"מ ז"ל בספרו מחקרים בדרכי התלמוד וחדותיו, עמוד 1234567 n"ח].

וידוע שאנו מצויים ועומדים מרבותינו ז"ל שכל דבר שלא ירדנו לכוונתו, אין לנו להשתמש בו, ולא לבנות עליו, וכמ"ש "גרול האחרונים" (כלשון הגאון מהרי"מ פדואה ז"ל מבריסק בתשובותיו ס"ס ל"ו וסי' מ"א) רבינו הנודע ביהודה ז"ל בתשובותיו (מהדורה תנינא חאה"ע סימן נ"ד ד"ה ומה שכתבתי דף כ"ז ע"א) וזו לשונו "כבר ביארתי כמה פעמים שמדבר שלא עמדנו על רעתו ומה כוונתו ומה טעמו אין להביא ממנו לא לראיה ולא לסתירה על דבר אחר" עכת"ד, וכ"כ הגאון אג"ן משלוניקי ז"ל בתשובתו שנדפסה בספר עיני כל חי (דף קל"ט ע"א) "וכיון שלא נודע לנו טעמו, איך נוכל להביא ראיה מדבריו". ובספר ילקוט הגרשוני אר"ח (סימן תר"צ אות א') כתב "וידוע שבדבר שאינו מובן אי אפשר לתרץ קושיא" ע"ש, ועשו"ת ימי יוסף בתרא חי"ד (סימן ח'), עמוד קל"ד סד"ה א"כ) עש"ה וחזון איש אר"ח (סימן נ"ב אות ה' ד"ה ולדינא, ושם סימן ק"ב אות כ"ד), ועיין למרן ז"ל בכסף משנה הלכות ערכין (פ"ו סה"כ"ו) וצ"ע, והוא הדין נמי כאן בדרך דין, ונלע"ד דהיינו טעמא שהגאון יד מלאכי לא תירץ דברי הרשב"ם ז"ל באופן זה שהציע רבינו ז"ל, ואדרבה המעיין בכלל ע"ד שאליו ציין היד מלאכי יראה שלא נחא ליה כלל ועיקר לומר שרבי יוחנן הפליג בזקנה טובא וחי' ת' שנה ע"ש, ומינה נמי י"ל גם גבי רב וכמשנ"ת ולפיכך נלע"ד כתירוצי היד מלאכי.

והנה מה שכתב הגאון מראדזין ז"ל שדברי הרשב"ם הללו שרב יוסף לא ראה את רב, הם תמוהים מכמה דוכתי בש"ס, וכנ"ל, הנה אני עני אומר אחר נטילת הרשות שלא ידעתי מהיכן מוכח כן, ולכאורה אדרבה יש להוכיח כהרשב"ם, שהנה על רבה שהיה חבירו המובהק של רב יוסף, כתבו התוספות ערכין (ז' א' ד"ה אמר) "שהרי רבה שנים רבות אחר רב היה" ע"ש, וכ"כ רש"י כתובות (ע"ג ב' ד"ה והא מתניתין) וכן הוא בר"ן כתובות (שם דף ל"ה ע"א דס"ה איתמר דפוס ווילנא) וע"ע ביד מלאכי (כלל ע"ד) ומשק ביתי (כלל תמ"ז) ובסדר הדורות (ערך רב איקא בר אבין, וערך רבה דף קס"ז רע"ד), ובהגהות הש"ס שלו אות ר' (ערך רבה ורבא, דף ג"ח סע"ב) וכן הוא בהגהותיו לש"ס נדרים (דף ע"ז) שנלקחו

אות יעקב

מספרו שם ע"ש) ודברי המפרש המכונה ר"ן על מסכת סנהדרין (ע"ב א' ד"ה אמר רב) וש"ת מהר"י אסאד או"ח (ס"ס קפ"ה) צ"ע, וממילא יגיד עליו רעו שהוא הדין נמי לרב יוסף שלא ראה לרב וכשם שרבה לא ראהו, ועיי"ש ומרן ז"ל בכלליו שבספר יבין שמרעה (דף נ"ח ע"ב דפוס וורשא) וצ"ע, ושור"ר מה שכתב בזה בטהרת המים (מערכת ר' כלל ט') ע"ש ואכמ"ל.

ורבינו הגאון המחבר ז"ל וכן הגאון מראדזין ז"ל שנקטו בפשיטות שרב יוסף היה תלמיד רב וראהו, וכנזכר, בדברות קדשם, לא הראו לנו מקור דבריהם, זולת מה שכתב הגאון מראדזין ז"ל "שכן מוכח בכמה דוכתי בש"ס", ואני בעניותי לא אדע מהיכא מוכח כן, ונחזי אנן בס"ד.

אי אמרת משום ההיא דיומא (ס"ט ב') דאיתא התם "אמר רב יוסף אמר רב", וכמו שכבר הביא לזה הגאון יד מלאכי עצמו — הא לא מכרעא, חדא דבהרבה כתבי יד לא גרסינן התם אמר רב יוסף אמר רב, אלא רק אמר רב יוסף ותו לא, וכמ"ש בדקדוקי סופרים יומא (שם אות ש') ולפי זה הקושיה על הרשב"ם ז"ל מעיקרא ליתא, ואין אנו נצרכים אף לתירוץ היד מלאכי ודו"ק, ותו אף לגירסת ספרים דילן שם דגרסי "אמר רב יוסף אמר רב", נמי לא מכרעא ואינו מוכח שהיה רב יוסף תלמידו של רב, ומהטעם שכתב ביד מלאכי (שם כלל ע"ד) שמצינו הרבה פעמים שאמרו אמר ר"פ אמר ר"פ ולא היה תלמידו עש"כ, ועיין לקמיה.

ואם נתכוון הגאון מראדזין ז"ל להא דגיטין (ל"ח ב') דאיתא התם "אמר רבה אמר רב וכו' ורב יוסף אמר רב" וגו', וחזינן אף הכא שרב יוסף אומר שמועה משם רב, הא נמי לא מכרעא וליכא ראייה, דאכתי יש לדחות כנ"ל וכמו שנדחתה הראיה מיומא (ס"ט ב'), ואדרבה מיניה וביה איכא לשדות בה נרגא, די"ל כשם שרבה לא ראה את רב, וכמשנ"ל לעיל באורך משם הרבה מגדולי קמאי ז"ל, הכי נמי איכא למימר על בר פלוגתיה התם רב יוסף, וגדולה מזו מצינו בכתובות (פ"ז א'), דאיתמר התם "אמר רבה אמר רבי חייא וכו' ורב יוסף אמר רבי חייא" ע"ש, והתם הרי ברור בבירור גמור שלא רבה ולא רב יוסף ראו את רבי חייא, ודון מינה נמי לנדון דידן, ויתרה מזו תמצא ביבמות (מ"ד סע"א) "אמר רב יוסף אמר רבי שמעון בר רבי" ע"ש, הרי שאמר רב יוסף משם תנא דמתניתין (נזכר בסוף מסכת מכות) אלא מהא ליכא משמע מינה ודברי רשב"ם ז"ל שרירין ודו"ק, [וע"ע ערובין ע"ח א' ושם פ"ח א', ובגוף הך כללא "אמר ר"פ אמר ר"פ אם מוכח מזה שהיה תלמידו עיין מ"ש בהקדמת ספר סדר הדורות (בכללים אות ב'), דף ה' ע"א) עש"כ, ובסוף ספר כנוס סופרים (בכללים כלל א') עש"כ, ובשרי חמד (מערכת א' כלל ער"ה ופאת השרי שם כלל ל"ד, ודבריו צ"ע ע"ש) וכרכת אהרון על מסכת ברכות (מאמר רצ"ו אות א') ע"ש, ועיין באור זרוע (סימן תשנ"ז דף קי"ב רע"א) ובספר יחוסי תנאים ואמוראים (ערך רבי חייא, עמ' רנ"א ורנ"ב) ואכמ"ל].

עוד רע דמריש אמינא דיש להביא ראייה לרשב"ם דרב יוסף לא ראה לרב, והוא מתלמוד ערוך מסכת שבת (נ"ט א' ושם קמ"ו ב') דאיתא התם "אמר רב יוסף משמיה דרב" ע"ש, וכבר ידועים דברי רש"י ז"ל במסכת חולין (י"ז ב') ביאור שימוש לשון משמיה, וזו לשונו "כל היכא דאמר משמיה דפלוני לא שמעה ממנו אלא מאחרים שמע שקבלה ממנו כי הא דהכא, דרב אשי לא ראה את רבא מעולם" ע"ש, וכן כתב רש"י (שם בחולין קי"ג ב') וע"ש בגליון הש"ס, הרי לנו שלשון משמיה גופל כשחכם אומר משם חכם אחר שלא ראהו מעולם, אלא ששמע לשמועה מפי אחרים, ומינה נמי להכא דרב יוסף אמר משמיה דרב, היינו שלא ראהו מעולם אלא רק שמע מאחרים ששמעו ממנו ודו"ק.

אלא שאח"כ ראיתי שגם זה אינו מוכרח, דמלבד שמצינו שנקטו ר"פ משמיה דר"פ, ומ"מ שמעה מפיו, עיין שבת (קל"ו סע"א) ע"ש, וע"ע מ"ש בזה באורך ביד מלאכי (כלל ע"ה) ובכללים בסוף ספר כנוס סופרים ובהגהותיו מלא הרועים לחולין (קי"ג ב') וע"ש גם בהגהות הרש"ש, וכן בהגהות הרד"ל נדה (מ"ח א') ודברי סופרים (כלל ל"ה) ואכמ"ל ותו יתכן שהרשב"ם ז"ל לא ס"ל ככלליה דרש"י דלעיל, עיין בגליון הש"ס לחולין (קי"ג ב') ויש עוד לעיין בזה.

הן אמת דאכתי יש להוכיח לכאורה דלא כהרשב"ם ז"ל שכתב דרב יוסף לא ראה לרב, והוא מתשובת